

บทที่ 2

บ่อเกิดของกฎหมายและระบบของกฎหมาย

อาจารย์ผู้สอน ผศ.ดร.วันฮารงค์ บินอิสริส

▶ 2.1 บ่อเกิดของกฎหมาย

- ▶ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมนั้น จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ กติกา หรือแบบแผนที่ใช้ควบคุมความประพฤติของคนในสังคม เพื่อให้สมาชิกของสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสงบเรียบร้อย ซึ่งกฎเกณฑ์หรือกติกานั้น ก็คือ “กฎหมาย” เมื่อสังคมมีปัญหาพิพาทเกิดขึ้น ผู้ตัดสินคดีใช้กฎหมายในการชี้ขาด จึงเกิดปัญหาว่า “กฎหมายที่จะนำมาใช้ในการตัดสินคดีในแต่ละเรื่องมาจากไหน” คำถามดังกล่าวนี้จึงจำเป็นต้องพิจารณา แหล่งที่มา หรือบ่อเกิดของกฎหมาย โดยทั่วไปบ่อเกิดของกฎหมายสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ บ่อเกิดจากกฎหมายที่บัญญัติขึ้น และบ่อเกิดจากกฎหมายที่ไม่ได้บัญญัติขึ้น

▶ 2.1.1 บ่อเกิดจากกฎหมายที่บัญญัติขึ้น

▶ กฎหมายบัญญัติ (enacted law) หรือกฎหมายลายลักษณ์อักษร เป็นบ่อเกิดที่มีความสำคัญโดยเฉพาะในระบบกฎหมายของไทยและต้องใช้อีกกฎหมายอื่น ๆ โดยกฎหมายบัญญัติ หรือกฎหมายที่ตราขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น เกิดจากกระบวนการตรากฎหมายแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

▶ 2.1.1.1 กฎหมายนิติบัญญัติ

▶ 2.1.1.2 กฎหมายบริหารบัญญัติ

▶ 2.1.1.3 กฎหมายองค์กรบัญญัติ

▶ 2.1.1.1 กฎหมายนิติบัญญัติ

- ▶ กฎหมายนิติบัญญัติ เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยองค์กรที่มีอำนาจในการบัญญัติหรือฝ่ายนิติบัญญัติ (รัฐสภา) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากฎหมายโดยแท้ ได้แก่ พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ)
- ▶ การตราพระราชบัญญัตินั้น โดยหลักทั่วไป “ร่างพระราชบัญญัติจะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา” ดังนั้น การตราพระราชบัญญัติจึงต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา กล่าวคือ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัติใดแล้วจะต้องนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้พระราชบัญญัตินั้นมีผลบังคับใช้ต่อไป

▶ 2.1.1.2 กฎหมายบริหารบัญญัติ

- ▶ กฎหมายบริหารบัญญัติ เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายบริหาร ซึ่งโดยปกติฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจในการออกกฎหมาย ดังนั้น ฝ่ายบริหารจะตรากฎหมายได้จะต้องอาศัยอำนาจจากกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติให้ไว้ (การตรากฎหมายของฝ่ายบริหารนี้ จึงเป็นเรื่องยกเว้นและมีอำนาจจำกัด) กฎหมายบริหารบัญญัติในระบบกฎหมายไทยจึงแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

▶ (ก) พระราชกำหนด

▶ พระราชกำหนด (พ.ร.บ.) เป็นกฎหมายที่ฝ่ายบริหาร คณะรัฐมนตรี ตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตาม รัฐธรรมนูญโดยมีฐานะทางกฎหมาย หรือลำดับศักดิ์เทียบเท่ากับพระราชบัญญัติ ดังนั้น พระราชกำหนดจึง มีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติม หรือยกเลิกพระราชบัญญัติได้ ทั้งนี้ เนื่องจากพระราชกำหนดมิใช่กฎหมายโดย แท้จึงมีข้อจำกัดในการกำหนดเงื่อนไขไว้เท่านั้น ดังนี้

- ▶ - เพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ
- ▶ - เพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของสาธารณะ
- ▶ - เพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ
- ▶ - เพื่อประโยชน์ในอันที่จะปกป้องภัยพิบัติสาธารณะ

- ▶ นอกจากนี้ขออย่างใดอย่างหนึ่งใน 4 ประการที่กล่าวมา การที่ฝ่ายบริหารจะตราพระราชกำหนดได้ต้องเป็นกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่า “ฉุกเฉินที่มีความจำเป็นเร่งด่วนอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้” มิฉะนั้นพระราชกำหนดนี้จะขัดต่อรัฐธรรมนูญและไม่มีผลทางกฎหมาย
- ▶ (ข) กฎหมายลำดับรอง
- ▶ การตรากฎหมายลำดับรองเป็นการรับรองอำนาจของฝ่ายบริหารตามหลักของรัฐธรรมนูญ เนื่องจากการตราพระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนดนั้น ถือเป็นการวางหลักกฎหมายในภาพรวม หรือเป็นการกำหนดแนวทางกว้าง ๆ เท่านั้น เพราะข้อจำกัดที่ฝ่ายนิติบัญญัติไม่อาจทราบถึงสภาพตามความเป็นจริง และปัญหาในการบังคับกฎหมายจะใช้บังคับก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น จึงเป็นข้อจำกัดที่ฝ่ายนิติบัญญัติไม่สามารถกำหนดรายละเอียดในกฎหมายได้จึงมีความจำเป็นต้องมอบอำนาจแก่ฝ่ายบริหารให้สามารถตรากฎหมายบริหารให้สามารถตรากฎหมายบริหารบัญญัติ เช่น พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง หรือ ประกาศกระทรวง ซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองที่บัญญัติให้สอดคล้องกับกฎหมายแม่บท กฎหมายลำดับรองจึงขัดหรือแย้งกับกฎหมายแม่บทที่ให้อำนาจไม่ได้

▶ 2.1.1.3 กฎหมายองค์กรบัญญัติ

- ▶ ในปัจจุบันการบริหารราชการแผ่นดินได้มุ่งเน้นการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการปกครอง และแก้ไขปัญหาในพื้นที่ของตนด้วยตนเอง กล่าวคือ มีอิสระจากการ “บังคับบัญชา” ของการบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค แต่อยู่ภายใต้ “การกำกับดูแล” เท่านั้น
- ▶ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยปัจจุบันแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กรุงเทพมหานครและ เมืองพัทยา

▶ 2.1.2 บ่อเกิดจากกฎหมายที่ไม่ได้บัญญัติขึ้น

▶ นอกจากกฎหมายที่ใช้บังคับในรูปแบบที่บัญญัติขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรมาบังคับได้ เช่น ในมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ

▶ 2.1.2.1 หลักกฎหมายจารีตประเพณี

▶ 2.1.2.2 หลักกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง

▶ 2.1.2.3 หลักกฎหมายทั่วไป

▶ 2.1.2.1 หลักกฎหมายจารีตประเพณี

- ▶ หลักกฎหมายจารีตประเพณี หมายถึง กฎหมายต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในรูปของจารีตประเพณี แต่มิได้หมายความว่าจารีตประเพณีทุกอย่างจะเป็นกฎหมาย โดยจารีตประเพณีที่เป็นกฎหมายต้องมีลักษณะสำคัญดังนี้
- ▶ 1. เป็นจารีตประเพณีที่ประชาชนในสังคมนั้น ปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอและยาวนาน
- ▶ 2. เป็นจารีตประเพณีที่ประชาชนเห็นว่าถูกต้องปฏิบัติตาม (เชื่อมั่นว่าเป็นกฎหมาย)
- ▶ จารีตประเพณีเหล่านี้อาจมีความเหมือนหรือต่างกันตามแต่ละท้องถิ่น หรือธรรมเนียมปฏิบัติในแต่ละอาชีพได้ เช่น ธรรมเนียมของพ่อค้าข้าว ธรรมเนียมการลงแขกเกี่ยวข้าวหรือธรรมเนียมกติกาการแข่งขันกีฬา เป็นต้น

▶ 2.1.2.2 หลักกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง

- ▶ หลักกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง หมายถึง กรณีที่ไม่มีหลักกฎหมายมาบังคับกับกรณีเหล่านั้นและยังไม่มีจารีตประเพณีเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ มาใช้ ศาลก็สามารถนำกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่งมาพิจารณาก็ได้ เช่น
- ▶ ประมวลผลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 “กฎหมายนั้นต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ
- ▶ เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นว่านั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นก็มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป”

▶ 2.1.2.3 หลักกฎหมายทั่วไป

- ▶ หลักกฎหมายทั่วไป เป็นบ่อเกิดกฎหมายที่มีได้บัญญัติขึ้น แต่ก็มีความสำคัญต่อการอุดช่องว่างของกฎหมาย ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรให้นำไปปรับใช้กับคดีได้ หลักกฎหมายทั่วไปถือเป็นหลักเกณฑ์ที่ให้ความยุติธรรมตามธรรมชาติ (**Natural Justice**) อันได้แก่ ความเป็นธรรมที่อยู่ในความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของมนุษย์ และความเป็นเหตุเป็นผล เช่น หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา (**Pacta Sunt Servanda**) หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน หลักการคุ้มครองผู้สุจริต เป็นต้น

ระบบกฎหมาย

- ▶ ระบบกฎหมาย (Legal system) หรือสกุลกฎหมาย (Law family) หมายถึง กฎหมายต่าง ๆ ที่พอจะจัดกลุ่มรวมเข้ากันได้ เพราะการมีความสัมพันธ์หรือการมีจุดร่วมกันในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ประวัติศาสตร์กฎหมาย และความใกล้เคียงของกฎหมาย เป็นหลักเกณฑ์ในการจำแนกระบบกฎหมาย ซึ่งระบบกฎหมายในโลกที่สำคัญ มีอยู่ 2 ระบบ คือ

- ▶ 1. ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (**Civil Law System**) หรือ “ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร” หรือ “ระบบประมวลกฎหมาย” ระบบซีวิลลอว์ เริ่มต้นจากขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีและถูกปรุ่่งแต่งให้เจริญงอกงามขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเหตุผลของกฎหมาย ระบบซีวิลลอว์ มีอิทธิพลต่อประเทศในภาคพื้นยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน โปรตุเกส อิตาลีซึ่งมีกฎหมายโรมันเป็นพื้นฐาน กฎหมายโรมันที่สำคัญ ได้แก่ กฎหมายสิบสองโต๊ะ (**Law of Twelve tables 450 B.C.**) ความเห็นของนักปราชญ์ (**The Law of Citations**) และ ประมวลกฎหมายของพระเจ้าจัสติเนียน ชื่อ **Corpus Juris Civilis (The body of law)**

- ▶ 2. ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) หรือเรียกกันว่า “ระบบ กฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร” หรือ “ระบบกฎหมายจารีตประเพณี” ระบบคอมมอนลอว์ เริ่มต้นจากจารีตประเพณี เช่นเดียวกับระบบซีวิลลอว์ แต่เนื่องจากระบบคอมมอนลอว์ ไม่ได้มีการรวบรวมเอากฎหมายจารีตประเพณี มาบันทึกเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร กฎหมายคอมมอนลอว์ จึงเกิดจารีตประเพณีและคำพิพากษาของศาล คำพิพากษาของศาลยุติธรรมเป็นที่มาของกฎหมาย กล่าวคือเมื่อมีคดีเกิดขึ้นและศาลได้วินิจฉัยไปแล้ว คำพิพากษาของศาลย่อมถือเป็นบรรทัดฐานของศาลต่อ ๆ มา ซึ่งจะพิพากษาคดีที่มีประเด็นอย่างเดียวกัน เหมือน ๆ กัน เป็นกรณีพิพาทจากเรื่องเฉพาะเรื่องมาสู่หลักเกณฑ์ทั่วไป ระบบนี้มีแหล่งกำเนิดและวิวัฒนาการในประเทศอังกฤษเป็นแห่งแรก เนื่องจากมีประวัติศาสตร์ในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมตลอดจนการปกครองในระบบศักดินา

- ▶ การจัดประเภทโดยยึดหลักความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แบ่งกฎหมายออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้
- ▶ 1. กฎหมายมหาชน คือ กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ได้แก่กฎหมายต่อไปนี้
  - ▶ - กฎหมายรัฐธรรมนูญ
  - ▶ - กฎหมายปกครอง
  - ▶ - กฎหมายอาญา
  - ▶ - กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- ▶ 2. กฎหมายเอกชน คือ กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อไปนี้ เอกชนต่อเอกชนในรัฐเดียวกัน ได้แก่ กฎหมายต่อไปนี้
  - ▶ - กฎหมายแพ่ง กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลโดยทั่วไป
  - ▶ - กฎหมายพาณิชย์ กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่มีอาชีพทางการพาณิชย์
  - ▶ - กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กำหนดข้อบังคับและวิธีการดำเนินการพิจารณาคดีในศาลแพ่ง

▶ 3. กฎหมายระหว่างประเทศ คือ กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ โดยอาศัยประเพณี ที่มีอยู่เดิม หรือที่ตกลงบัญญัติขึ้นใหม่ เช่น สนธิสัญญาต่าง ๆ

สาขาของกฎหมายระหว่างประเทศ มีดังนี้

▶ 1. กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติ เป็นต้น

▶ 2. กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญา เช่น กฎหมายว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน เป็นต้น

▶ 3. กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง เช่น สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น

- ▶ การจัดประเภทโดยยึดหลักการใช้กฎหมาย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้
- ▶ 1. กฎหมายสารบัญญัติ คือกฎหมายที่มีลักษณะเป็นเนื้อหาของกฎหมาย บัญญัติข้อห้ามกระทำหรือให้บุคคลกระทำ หรือกำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลไว้ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ ประมวลกฎหมายที่ดิน เป็นต้น
- ▶ 2. กฎหมายวิธีสบัญญัติ คือกฎหมายที่ลักษณะกำหนดวิธีการดำเนินการที่ทำให้ข้อห้ามข้อบังคับที่บัญญัติไว้ในกฎหมายดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นต้น

▶ การจัดประเภทชนิดศักดิ์ของกฎหมาย

▶ ศักดิ์ของกฎหมาย หมายถึง ลำดับฐานะหรือความสัมพันธ์ของกฎหมายว่ากฎหมายใดมีความสำคัญมากกว่ากัน การใช้ การตีความและการยกเลิกกฎหมายต้องขึ้นอยู่กับศักดิ์ของกฎหมายเพราะกฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่าจะขัดแย้งกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่าไม่ได้ ศักดิ์ของกฎหมาย หมายถึง ลำดับฐานะหรือความสัมพันธ์ของกฎหมายว่ากฎหมายใดมีความสำคัญมากกว่ากัน การใช้การตีความและการยกเลิกกฎหมายต้องขึ้นอยู่กับศักดิ์ของกฎหมายเพราะกฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่าจะขัดแย้งกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่าไม่ได้

- ▶ ศักดิ์ของกฎหมายในลำดับลดหลั่นกันลงไปจากชั้นสูงสุด ดังนี้
- ▶ 1. รัฐธรรมนูญ
- ▶ 2. พระราชบัญญัติประมวลกฎหมาย
- ▶ 3. พระราชกำหนด
- ▶ 4. พระราชกฤษฎีกา
- ▶ 5. กฎกระทรวง
- ▶ 6. เทศบัญญัติและข้อบังคับต่าง ๆ

การตรากฎหมาย

การตรากฎหมายขึ้นประกาศใช้บังคับมีผู้ตรา 3 ฝ่าย ดังนี้

- ▶ 1. ตรากฎหมายขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติ
- ▶ ฝ่ายนิติบัญญัติที่มีหน้าที่ตรากฎหมายต่าง ๆ คือ รัฐสภากฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติตราขึ้น ได้แก่ รัฐธรรมนูญพระราชบัญญัติประมวลกฎหมายต่าง ๆ
- ▶ 2. ตรากฎหมายขึ้นโดยฝ่ายบริหาร
- ▶ ฝ่ายบริหารที่มีหน้าที่ตรากฎหมายต่าง ๆ คือ คณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ กฎหมายที่ฝ่ายบริหารบัญญัติขึ้น ได้แก่
- ▶ พระราชกำหนด ตราโดยคณะรัฐมนตรี
- ▶ พระราชกฤษฎีกา ตราโดยคณะรัฐมนตรี
- ▶ กฎกระทรวง ตราโดยรัฐมนตรีผู้รักษาการตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติ

- ▶ 3. ตรากฎหมายขึ้นโดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
- ▶ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจออกกฎหมาย ได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด กฎหมายที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นบัญญัติขึ้น ได้แก่
- ▶ ข้อบังคับตำบล ตราโดยองค์การบริหารส่วนตำบล
- ▶ ข้อบัญญัติจังหวัด ตราโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- ▶ เทศบัญญัติ ตราโดยเทศบาล
- ▶ ข้อบัญญัติกรุงเทพ ตราโดยกรุงเทพมหานคร
- ▶ ข้อบัญญัติเมืองพัทยา ตราโดยเมืองพัทยา

การยกเลิกกฎหมาย

การยกเลิกกฎหมายมี 4 กรณี ดังนี้

- ▶ 1. การยกเลิกโดยกฎหมายโดยตรง เป็นการยกเลิกเพราะมีกฎหมายใหม่ออกมายกเลิกกฎหมายเก่า หรือยกเลิกเพราะกฎหมายกำหนดระยะเวลาใช้ไว้แน่นอน
- ▶ 2. การยกเลิกโดยปริยาย มีหลายกรณี ดังนี้
  - ▶ - กฎหมายใหม่มีบทบัญญัติอย่างเดียวกับกฎหมายเก่า ถือว่าให้ใช้กฎหมายใหม่
  - ▶ - กฎหมายใหม่มีข้อความขัดแย้งกับกฎหมายเก่า ให้ใช้กฎหมายใหม่
  - ▶ - การยกเลิกเพราะพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด ย่อมยกเลิกโดยกฎหมายที่มีศักดิ์เท่ากัน

- ▶ 3. การยกเลิกโดยศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ ให้กฎหมายนั้นเป็นอันตกไป
- ▶ 4. การยกเลิกโดยคำพิพากษาของศาล กฎหมายที่ตราออกมาโดยมิได้ผ่านรัฐสภา เช่น กฎกระทรวง พระราชกฤษฎีกา เทศบัญญัติ เป็นต้น หากขัดแย้งกับกฎหมายอื่น อาจมีผู้เสียหายฟ้องคดีในศาล และศาลตัดสินให้เป็นไปตามกฎหมายหลักและยกเลิกกฎหมายที่มีปัญหาได้

- ▶ การตีความกฎหมาย
- ▶ ในการใช้กฎหมายบางครั้งอาจพบตัวบทกฎหมายที่ไม่ชัดเจนมีข้อความเป็นที่น่าสงสัยอาจมีความหมายได้หลายทาง ดังนั้นการตีความกฎหมายจึงเป็นการค้นหาความหมายของกฎหมายที่มีถ้อยคำไม่ชัดเจนเพื่อให้ทราบว่าถ้อยคำนั้นมีความหมายที่แท้จริงอย่างไร
- ▶ หลักการตีความหมายสรุปได้ดังนี้
- ▶ 1. หลักการตีความหมายทั่วไป มี 2 วิธี ดังนี้
- ▶ 1.1 การตีความตามตัวอักษร ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ว่าการตีความตามตัวอักษรให้ความหมายตามกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานและตามความหมายในบทสัที่อยู่ในมาตราต้นต้นของกฎหมายแต่ละฉบับ
- ▶ 1.2 การตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยพิจารณาจากชื่อของกฎหมาย คำขึ้นต้นหมายเหตุ หลักการและเหตุผลของกฎหมาย พิจารณามาตราต้นๆ หลาย ๆ มาตรา และรายงานการประชุมในการยกร่างกฎหมายนั้น ๆ

- ▶ 2. หลักการตีความกฎหมายอาญา การตีความในประมวลกฎหมายอาญาต้องตีความตามตัวอักษรและตีความโดยเคร่งครัด จะขยายความออกไปนอกกรณีที่มีได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งไม่ได้ จะลงโทษจำเลยได้ต่อเมื่อกฎหมายระบุไว้โดยชัดแจ้งเท่านั้น กรณีสงสัยต้องตีความเป็นผลดีแก่ผู้ต้องหา

การอุดช่องว่างแห่งกฎหมาย

- ▶ ช่องว่างแห่งกฎหมาย หมายถึง กรณีที่ไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษร หรือกฎหมายจารีตประเพณีที่จะนำไปใช้ปรับแก้ข้อเท็จจริงได้ นั่นคือผู้ใช้กฎหมายหากกฎหมายเพื่อมาใช้ปรับแก้ข้อเท็จจริงไม่ได้

ช่องว่างแห่งกฎหมายเกิดขึ้นได้ ดังนี้

- ▶ 1. ผู้ร่างกฎหมายคิดไปไม่ถึงว่าจะมีช่องว่าง
- ▶ 2. ผู้ร่างกฎหมายคิดถึงช่องว่างได้ แต่เห็นว่ายังไม่สมควรบัญญัติไว้ให้ตายตัว

การจะทราบว่ากฎหมายมีช่องว่างรู้ได้ ดังนี้

- ▶ 1. ตรวจสอบกฎหมายที่มีอยู่ว่ามีข้อความอย่างไร
- ▶ 2. กรณีบทกฎหมายมีความหมายอันเป็นที่สงสัยเพราะใช้ถ้อยคำกำกวมหรือมีความหมายได้หลายทางก็ต้องตีความกฎหมายก่อน
- ▶ 3. เมื่อไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือกฎหมายจารีตประเพณีถือได้ว่า กรณีนั้นมีช่องว่างแห่งกฎหมาย

วิธีอุดช่องว่างแห่งกฎหมาย มีดังนี้

- ▶ 1. ในกรณีที่กฎหมายกำหนดวิธีอุดช่องว่างไว้ก็ใช้ที่ช่องว่างนั้น
- ▶ 2. ในกรณีที่กฎหมายไม่ได้กำหนดช่องว่างไว้ ให้ใช้หลักดังนี้
  - ก. หลักทั่วไป
  - ข. ข้อยกเว้นมีเฉพาะกฎหมายอาญา ให้ยึดหลักดังนี้
    - ▶ - จะอุดช่องว่างให้เป็นการลงโทษบุคคลมิได้
    - ▶ - จะอุดช่องว่างให้เป็นการเพิ่มโทษแก่บุคคลมิได้
    - ▶ - แต่อุดช่องว่างให้เป็นการผลดีแก่บุคคลได้

กระบวนการยุติธรรม

- ▶ กฎหมายเป็นเครื่องมือของรัฐที่ใช้บังคับแก่ประชาชนเพื่อให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข โดยการลงโทษผู้กระทำผิด การที่จะได้ตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ตลอดจนการดำเนินการพิพากษาคดีว่าผู้กระทำผิดจะถูกลงโทษมากน้อยเพียงใด นับว่าเป็นเรื่องยุ่งยากไม่น้อย และไม่สามารถที่จะกระทำได้เพียงคนเดียวจะต้องใช้บุคลากรและองค์การของรัฐเป็นผู้ดำเนินการจำนวนมาก และมีขั้นตอนหลายอย่าง ดังนั้นการศึกษาให้รู้ถึงกระบวนการยุติธรรม จึงเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง

ความหมายของกระบวนการยุติธรรม

- ▶ กระบวนการยุติธรรม หมายถึง ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดกฎหมายทั้งทางแพ่งและอาญาเข้ามาสู่การพิพากษาคดีตามความผิดที่กระทำขึ้นเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยและสิทธิของบุคคลในสังคม
- ▶ กระบวนการยุติธรรมแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบ
- ▶ - กระบวนการยุติธรรมในทางอาญา
- ▶ - กระบวนการยุติธรรมในทางแพ่ง

1. กระบวนการยุติธรรมในทางอาญา

- ▶ กระบวนการยุติธรรมในทางอาญา หมายถึง ขั้นตอนดำเนินการเพื่อนำผู้กระทำผิดในทางอาญามา ลงโทษ เช่น ความผิดเกี่ยวกับลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย ฆ่าผู้อื่น ข่มขืน กระทำชำเรา เป็นต้น
- ▶ ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา มีดังนี้
- ▶ 1. ขั้นสืบสวนสอบสวนจับกุมผู้กระทำผิด
- ▶ 2. ขั้นฟ้องคดี
- ▶ 3. ขั้นพิจารณาคัดสินคดี
- ▶ 4. ขั้นการลงโทษผู้กระทำความผิด

2. กระบวนการยุติธรรมในทางแพ่ง

- ▶ กระบวนการยุติธรรมในทางแพ่ง หมายถึง ขั้นตอนดำเนินการเพื่อบังคับผู้กระทำความผิดในทางแพ่งให้ทำตามสัญญา หรือชดเชยค่าเสียหาย ที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำการละเมิดผู้อื่น
- ▶ ขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมในทางแพ่ง มีดังนี้
- ▶ 1. ชั้นฟ้องคดี
- ▶ 2. ชั้นพิจารณาตัดสิน
- ▶ 3. ชั้นการบังคับคดี

